GENDER TENGLIK VA TA'LIM

Murodullayeva Sadoqat Nabibullo qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, Filologiya fakulteti, Xorijiy til va adabiyoti: ingliz tili yo'nalishi, 1-kurs talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.24224316

Annotatsiya. Ushbu tezisda gender tenglikning ta'lim tizimidagi o'rni, qizlar va o'g'il bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish, gender stereotiplarining yoshlar dunyoqarashi va kasb tanlashiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, oilaning, o'qituvchilarning hamda ta'lim muassasalarining gender tenglikni shakllantirishdagi vazifalari ko'rib chiqiladi. O'zbekistonda ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan huquqiy ishlar va mavjud muammolar yuzasidan fikrlar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: gender tenglik, ta'lim, teng imkoniyat, gender stereotiplari, qizlar ta'limi, kasb tanlash, inson huquqlari, oila, jamiyat.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim jamiyat taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Har bir insonning bilim olishi, qobiliyatini rivojlantirishi va kelajakda munosib kasb egallashi uchun teng imkoniyatlar yaratilishi zarur. Shu nuqtayi nazardan gender tenglik masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Gender tenglik ayollar va erkaklar, qizlar va o'g'il bolalarning huquq hamda imkoniyatlari teng bo'lishini anglatadi. Insonning jinsi uning ta'lim olishi, kasb tanlashi yoki jamiyat hayotida faol ishtirok etishiga to'sqinlik qilmasligi kerak.

Ta'lim tizimida gender tenglikning ahamiyati

Ta'lim muassasalarida barcha o'quvchi va talabalarga adolatli munosabatda bo'lish, ularning qiziqishlari va qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash muhimdir. Dars jarayonida savol-javob, guruh ishlari, tanlov va loyihalarda qizlar hamda o'g'il bolalarga teng ishtirok etish imkoniyati berilishi lozim. Masalan, texnika faqat o'g'il bolalarga, til yoki san'at esa faqat qizlarga mos degan qarashlar to'g'ri emas. Har bir insonning qobiliyati uning jinsi bilan emas, balki qiziqishi, bilimi va mehnati bilan belgilanadi. Gender tenglik ta'lim sifatini oshirishga ham xizmat qiladi. Chunki barcha yoshlarning salohiyatidan foydalanish orqali jamiyat turli sohalar uchun bilimli va malakali mutaxassislarni tayyorlay oladi. Oliy ta'lim muassasalarida ham talabalar jinsi bo'yicha emas, bilim va mehnati asosida baholanishi, ilmiy izlanishlar va loyihalarda teng qatnashishi zarur.

Gender stereotiplari va ularni bartaraf etish

Gender tenglikni ta'minlashdagi muhim to'siqlardan biri gender stereotiplaridir. "Qiz bola ayrim fanlarni o'zlashtira olmaydi" yoki "o'g'il bola faqat ma'lum kasblarni tanlashi kerak" kabi qarashlar yoshlarning o'ziga bo'lgan ishonchi va kelajakdagi tanlovlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bunday qarashlar oilada, maktabda va atrof-muhitda shakllanishi ehtimoli bor. Ularni kamaytirish uchun ta'lim jarayonida barcha o'quvchilarning qiziqishlarini birdek qo'llab-quvvatlash, darsliklarda turli sohalarda muvaffaqiyatga erishgan ayollar va erkaklar faoliyatini yoritish, kamsitish va hurmatsizlik holatlarining oldini olish lozim. O'qituvchi esa har bir o'quvchining fikrini tinglashi va erkin rivojlanishi uchun qulay muhit yaratishi kerak.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Oila va jamiyatning o‘rni

Gender tenglik tushunchasi dastlab oilada shakllanadi. Ota-onalar qiz va o‘g‘il farzandlarining ta’lim olishi, qiziqishlarini rivojlantirishi va kasb tanlashiga birdek e’tibor qaratishi zarur. Uy yumushlari va oilaviy mas’uliyatni hamkorlikda bajarish bolalarda o‘zaro hurmat va mas’uliyatni rivojlantiradi. Ta’lim muassasasi va oila o‘rtasidagi hamkorlik bu qadriyatlarning mustahkamlanishiga yordam beradi. O‘zbekistonda gender tenglikni ta’minlashning huquqiy asoslari ham shakllangan. Xususan, 2019-yil 2-sentabrda O‘RQ-562-sonli “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun qabul qilingan. Shunga qaramay, ayrim oilalarda eski qarashlar, iqtisodiy qiyinchiliklar va huquqiy ma’lumotlarning yetishmasligi ta’lim imkoniyatlariga ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli tushuntirish ishlari, seminarlar va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish muhimdir.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, gender tenglik ta’lim tizimining adolatli va samarali rivojlanishi uchun zarur tamoyildir. Qizlar va o‘g‘il bolalarga teng imkoniyat yaratish ularning bilim olishi, kasbiy salohiyatini namoyon etishi va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shishiga yordam beradi. Gender stereotiplarini kamaytirish, ta’lim muassasalarida kamsitishning oldini olish, o‘qituvchilar malakasini oshirish hamda ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish lozim. Har bir insonni jinsi bilan emas, bilimi, qobiliyati va mehnati bilan baholash tamoyili kundalik hayotda qaror topishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-sentabrdagi O‘RQ-562-sonli “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. – BMT, 1948.
4. UNESCO. A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. – Paris, 2017.
5. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and Education: All Means All. – Paris, 2020.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.